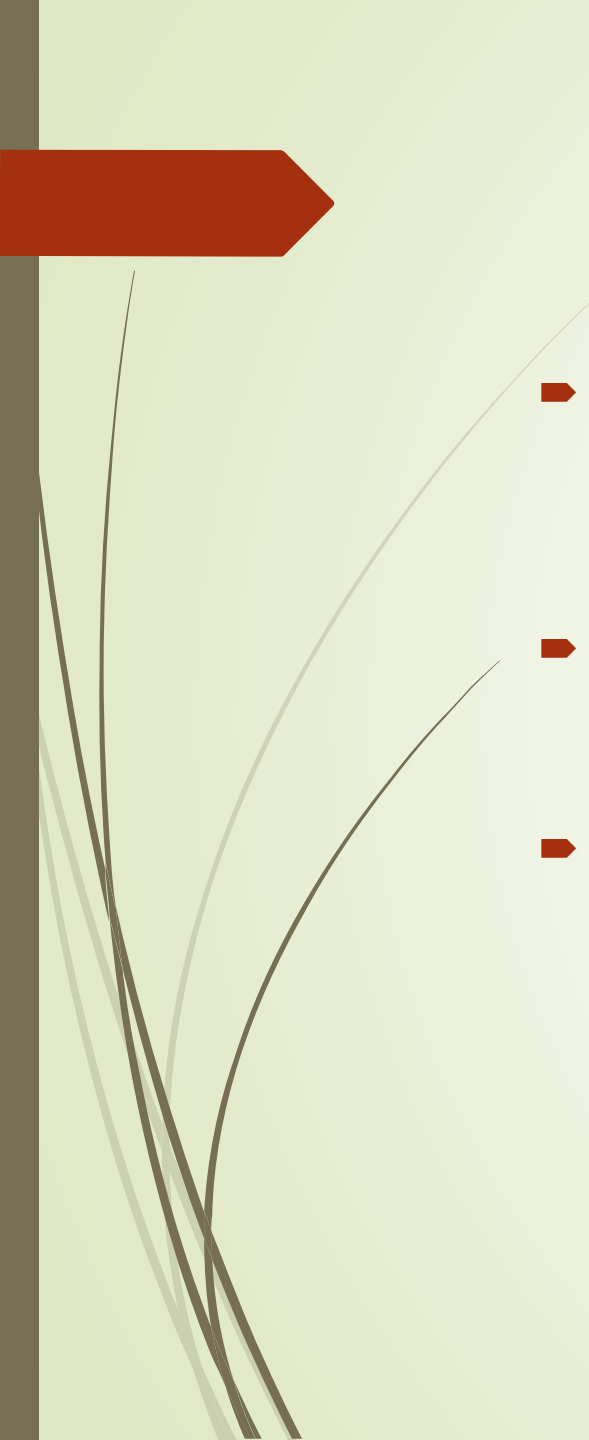

**Psihoterapia analizei existențiale (personale) AE-
LT și tradiția filosofiei fenomenologico
existențialiste germane.**

Prof. Mircea Lăzărescu

Brașov, Mai, 2025

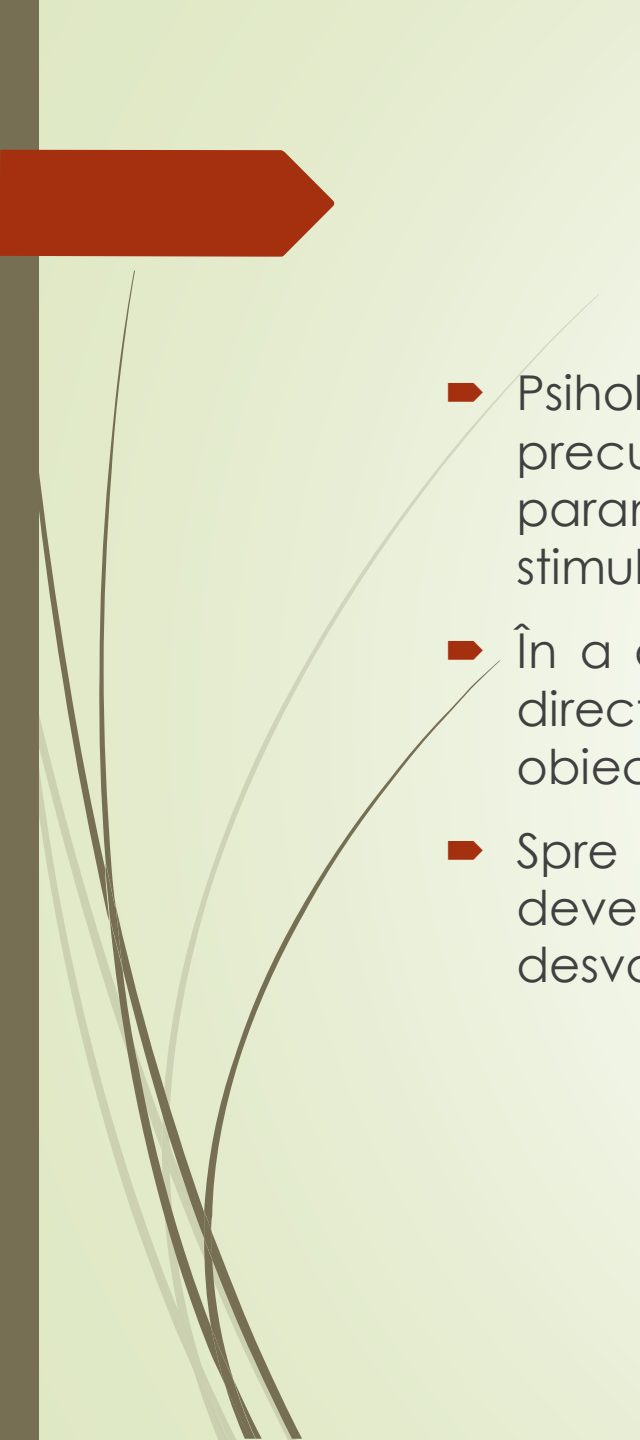
-
- ▶ Psihoterapia analitic existențială a persoanei (AE) s-a dezvoltat - pe urmele logoterapiei lui *Frankl* (LT) - spre sfârșitul sec.XX (de către *Längle*), **bazată pe conceptele de existență și persoană** (biografică și valoric spirituală), cultivând patru motivații de bază ale acesteia.
  - ▶ Ea e ilustrativă pentru faptul că psihopatologia (și psihoterapia) sunt în mare măsură provocatoare pentru descifrarea coordonatelor specifice ale psihismului uman, la circumscrierea cărora participă.
  - ▶ Vom încerca o scurtă privire asupra istoriei cadrului conceptual în care s-au dezvoltat AE, insistând asupra noțiunilor de **persoană și existență**, care nu au avut preeminență până în sec XX.

-
-
- ▶ Conceptul de persoană lipsește din istoria filosofică a psihologiei occidentale; care, încă din **Antichitate** - **De anima** a lui *Aristotel* (sec.III î.Cr), - s-a concentrat asupra mecanismului cunoașterii; stabilind că psihismul uman se deosebește de cel biologic prin sintetizarea datelor senzoriale actuale de către **intelectul** intuitiv (*nous*).. ...și prin elemente discursive ale *logosului* (tratate în **Logica** lui *Aristotel*).
  - ▶ Această moștenire va fi dezvoltată de **Scolastica** Occidentului, care acceptă pentru psihismul uman și instanța de **Eu** și **Sine** (pe care omul le-ar putea împrumuta de la Dumnezeuul creator, în condițiile extazului).

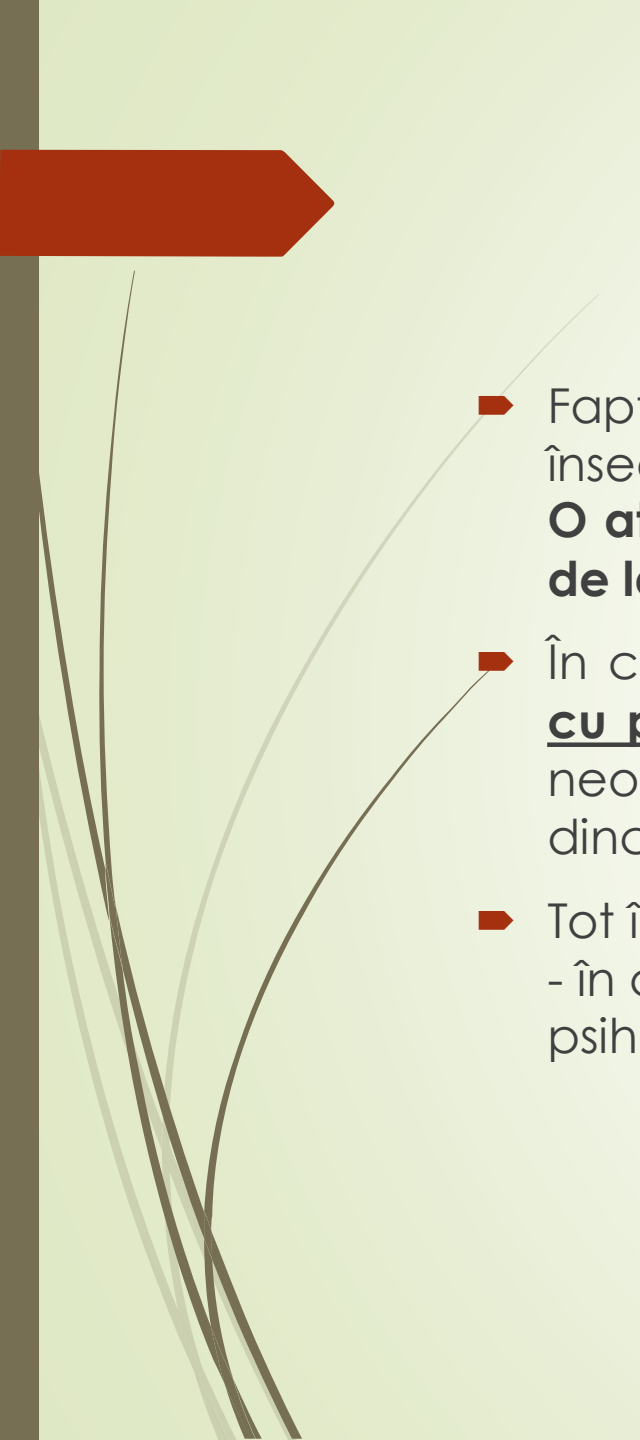
-
- În **Renaștere** se impune conceptual de **conștiință**, prin *Luther* și *Calvin* (*Gewissen, la conscience*); de asemenea se dezvoltă polarizarea subiect (subiectivitate)/obiect (stări de fapt pozitive - corpuri solide dotate cu proprietăți). Aceste instanțe sunt caracterizate, de către *Descartes*, ca “*res cogitans*” și “*res extensa*”.
  - După ce *Leibnitz* și *Wolf* introduc conceptele de **percepție**, **apercepție**, adevăr *analitic* și *sintetic*, *Kant* realizează sinteza din **Critica Rațiunii Pure** prin care: intelectul eului conștient sintetizează datele perceptive recoltate prin simțuri, pe baza *categoriilor apriorice ale esteticii transcendentele (spațio-temporale)* și a *categoriilor intelectului*.
  - În întreagă această istorie, **conceptul de persoană nu intervine.**

-
- ▶ Expresia de **persona** (*prosopon* în grecește) a fost folosită în antichitate pentru a desemna masca teatrală și re-prezentarea cuiva într-o instanță de dezbatere publică (în calitate de “caz”), tipic fiind procesul judiciar.
  - ▶ La sfârșitul antichității, *Boethius* include conceptul de persoană în dogmatica creștinismului triontic, pentru a defini cele trei ipostaze ale ființei divine care, prin “perihoreză”, se iubesc între ele din eternitate.
  - ▶ În **Critica rațiunii practice**, *Kant* consideră că, prin “imperativul categoric” individual uman - înțeles ca persoană ce se raportează la altă persoană -, poate viza “lucrul în sine” (pentru că...în această ipostază el atinge “rangul angelic al persoanei”).

-
- ▶ În sec. XIX conceptual de persoană nu a fost abordat de noua “psihologie științifică cantitativă” (de laborator), fiind utilizat doar cu trimitere la “personalitățile” creatoare și istorice.
  - ▶ Pe de altă parte, pe parcursul acestui secol au luat ființă – mai ales în SUA și Franța – **mișcări doctrinare, “personaliste”** de orientare creștină (Harris, Rowison, Bown, Renouviere, Flewing) care cultivau respectul pentru “demnitatea persoanei umane”, cu iz transcendentă.
  - ▶ Psihanaliza, care s-a născut la cumpăna dintre sec. XIX și sec.XX, a ignorat în elaborările sale și ea persoana – chiar dacă a cochetat la un moment dat cu caracteriologia. Ea a promovat însă ideea introjecției în inconștientul psihismului individual a imagourilor persoanelor de atașament din copilărie, în relații tensionat conflictuale cu sinele subiectului.

-
- Psihologia științifică a sec.XX s-a flankat continuu de instanțe doctrinare, precum “*comportamentalismul*” cutiei negre - în care se măsoară parametrii de intrare și de ieșire -, dublată apoi de “*configuraționism*”. Ea a stimulat cercetări de psihologie animală și prelucrarea statistică a datelor.
  - În a doua jumătate a sec.XIX, odată cu progresul psihologiei animale în direcția etologiei - și a psihanalizei în cea a psihologiei eului și a relațiilor obiectuale -, s-a dezvoltat și *doctrina atașamentului*.
  - Spre sfârșitul sec.XX, după ce intră în scenă studiile de psihologie dezvoltamentală și se impune *cognitivismul* (alături de neuroștiințe și IA, se dezvoltă, în fârșit, interesul pentru psihologia persoanei.

-
- ▶ **O psihologie științifică a persoanei se va dezvolta în cultura occidentală doar în a doua jumătate a sec.XX**, pornind de la caracteriologie (Allport, Cattell, Murray). Aceasta va evolua, pe de o parte în direcția caracteriologică a celor **Cinci mari factori**...pe de altă parte în cea a “relațiilor interpersonale” (Sullivan, circumplexul interpersonal – Leary, Kisker, Wiggins).
  - ▶ La dezvoltarea psihologiei persoanei va contribui acum și neofenomenologia, cognitivismul (prin studierea ToM – mentism), psihologia ciclurilor vieții și cea evoluționistă. Se dezvoltă de asemenea **o doctrină psihologic narativă a persoanei (McAdams)**.
  - ▶ Psihologia persoanei se corelează cu psihosociologia, privitoare la rețelele sociale intime (de suport social) și publice (privitoare la statutul și rolul social),... cu problematica sociabilității, manipulării..a imaginii de sine...etc.

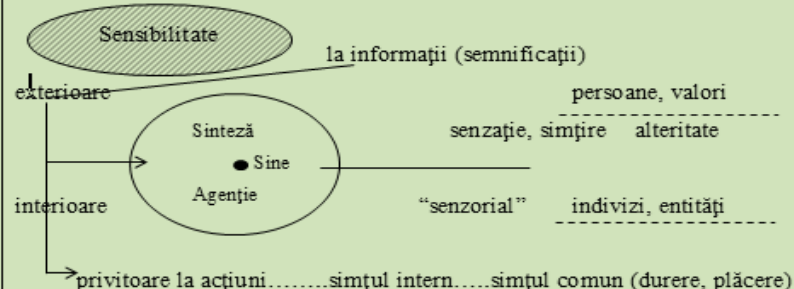
-
- Faptul că “psihologia științifică” a persoanei s-a constituit tardiv, nu înseamnă o lipsă de interes teoretic în această direcție pe parcursul sec.XX. **O atenție specială merită filosofia fenomenologic existențialistă (germană) de la începutul sec.XX: Husserl, Scheler, Buber, Heidegger, Jaspers etc.**
  - În cadrul acesteia, conceptul de persoană e amplu abordat, în corelație cu problematica valorilor – ce s-a impus deja din sec.XIX, prin elaborările neo-kantiene și filosofia lui Nietzsche (care proslăvea creativitate vitalității, dincolo de toate valorile prestabilite)...
  - Tot în sec.XIX s-a constituit treptat grupajul „științelor umane” („ale spiritului,, - în continuitatea Filosofiei spiritului a lui Hegel): istoria, sociologia, lingvistica, psihologia, etologia etc.

-
- ▶ La începutul sec.XX s-a ridicat problema unei metodologii specifice a științelor umane, mai ales de către Dilthey – adept al “filosofiei vieții” și hermeneuticii.
  - ▶ **Jaspers** a promovat tema lui *Dilthey* privitoare la rolul comprehensiunii “empatice” în constituirea științelor umane; el dezvoltând mai ales “problematicele” “situațiilor limită” și personalităților creatoare. Jaspers a considerat *persoana* ca un nivel de sinteză și integrare a existenței subiectului uman, opinând că...despre personalitatea cuiva se poate comenta doar după finalul existenței sale, cât trăiește el rămânând continuu expus metamorfozelor, inclusiv „metanoiei,, spirituale.
  - ▶ Jaspers considera persoana umană deschisă spre transcendență, atât în perspectiva relațională a iubirii... cât și în cea existențială, a convertirii religioase.

-
- ▶ Unul dintre principalii autori ce au impus conceptul de persoană în peisajul ideatic al Europei din sec XX a fost **Max Scheler**, prin lucrarea sa **Formalismul în etică și etica materială a valorilor** (1913) (dublata de lucrarea: **Natura și formele simpatiei**).
  - ▶ Scheler preia din etica lui Kant (Critica rațiunii practice) trimiterea la „imperativul categoric„ care raportează responsabil și prin respect, omul ca persoană individuală,... la alteritatea altei persoane. Dar el invocă – dintr-o perspectivă fenomenologică specială – și intervenția unei intenționalități afective a valorilor, care operează printr-o specială intuiție apriorică.
  - ▶ Scheler pledează pentru o ierarhie spontană a trăirilor valorice umane (afective), care se eșalonează între: - nivelul plăcere/neplăcere...cel al valorilor vitale, a celor culturale, a celor spirituale (religioase).

-
- ▶ În concepția lui **Scheler**, instanța persoanei se distinge - în comentarea omului - nu doar de corporalitatea specifică a acestuia, ci și de ceea ce psihologia numește *sine, eu, conștiință, suflet, minte*. Persoana are un statut valoric transcendent, „spiritual”, definitoriu pentru lumea umană.
  - ▶ Deasemenea, constituția apriorică de persoană centreează subiectul, asigurându-i unitatea și coerența...și în același timp, specificul unicității sale, a „individuației...prin care fiecare om(persoană) e o realitate unică și irepetabilă.
  - ▶ Instanța valorică se articulează de persoană prin trăirile afective, organizate ierarhic, în cadrul deschiderii sale spre lume și alții, prin simpatie și sentimente; iar rangul cel mai înalt (complex) îl are dragostea și ura dintre persoane. Iubirea persoanelor este o culme spirituală a trăirilor omenești.

Spectrul lingvistic al trăirilor persoanei (socio-valorice)

Raportare la persoane

simțuri valorice...al onoarei, responsabilității, rușinii, vinovăției

Simpatie patos, patetism

Afectare fi afectat, afecțiune, afectivitate

suferință (.....) patologice

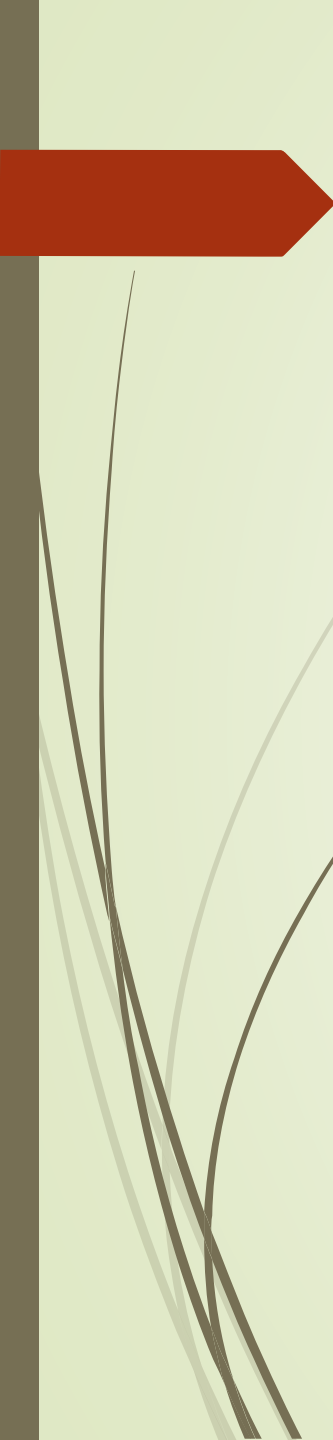
EU – TU

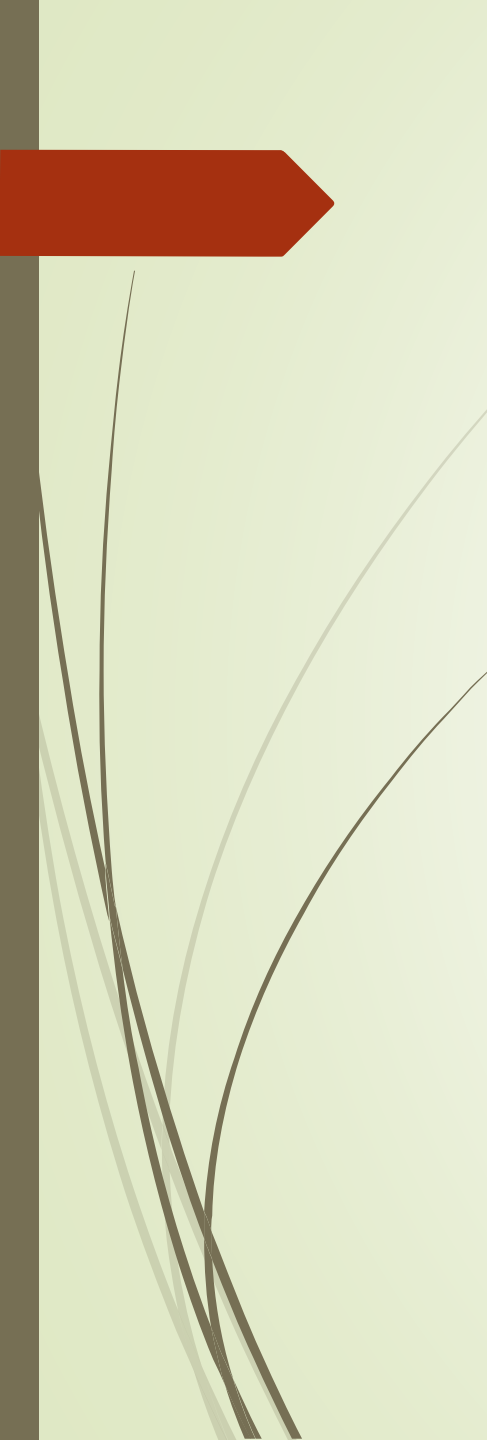
Sentimente
empatie
atașament, rezonanță, dragoste – ură
milă, compasiune, prietenie

apatie, indiferență

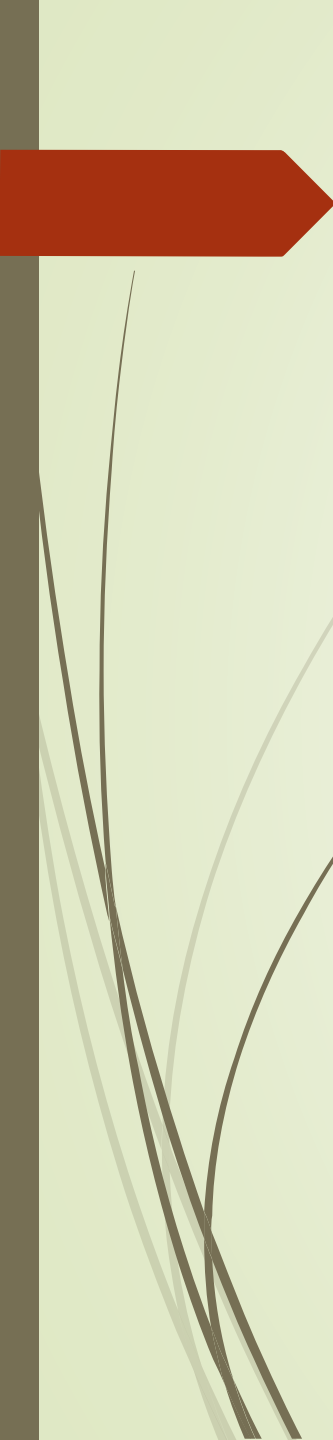
disperare, furie
euforie
spaimă
Emoții

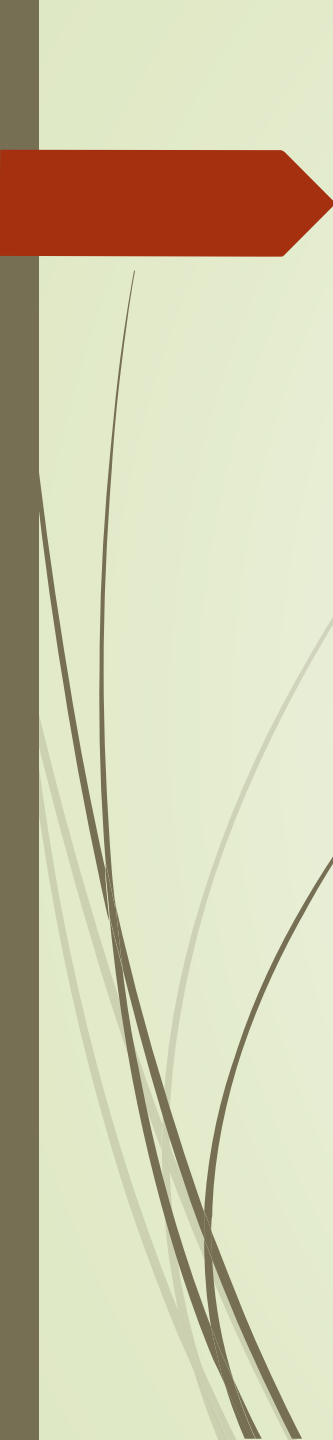
agresivitate
anxietate (frică)
tristețe
veselie
Dispoziții afective

-
- ▶ Omul e conceput de Scheler ca o ființare colectivă, individualitatea (individuația) desprinzându-se și rafinându-se din – și în tandem cu - variate forme de „existență împreună cu alții,, (Miteinander - erleben). Existența social comunitară poate fi nivelatoare pentru instanța persoanei; de aceea, relațiile interpersonale se diferențiază pozitiv doar în contextul menținerii individuației.
  - ▶ Abordarea persoanei din perspectiva relaționărilor interpersonale și a celor social comunitare, este un punct de plecare pentru comentarea pe parcursul sec XX a polarizării dintre:
    - ▶ - viața psihică intimă (a interpătrunderii și rezonării sufletești cu altul, a secretului și deciziilor personale) și
    - ▶ - cea a relaționărilor publice, mai mult sau mai puțin oficiale, până la nivelul impersonal al raportării la "alții în general".

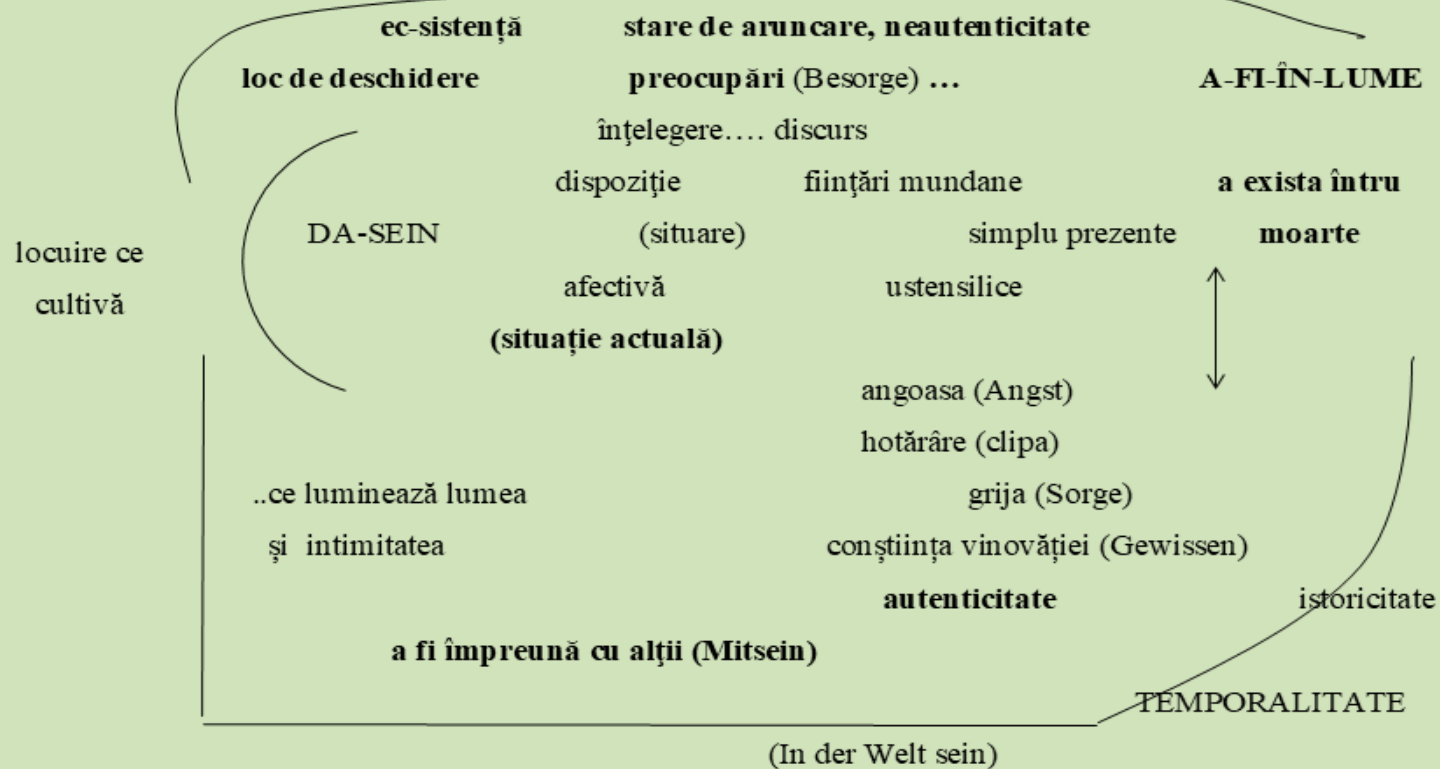
-
- ▶ Sub orizontul polarizării dintre viața intimă și cea publică a persoanei, se plasează speciala *condiție a relaționării EU – TU*. Problemă abordată de M Scheler, dar comentată amply de **Martin Buber**.
  - ▶ Modelul relației dintre *eu* și *tu* este unul firesc, întâlnindu-se în facticitatea prietenilor, conviețuirilor și dragostei dintre oameni. E vorba de o relație de durată, pe parcursul căreia cei doi se interpătrund în mare măsură, cunoscându-și intimitatea, ajungând să aibă interese, preocupări și evaluări asemănătoare. Spațiul relaționării este unul special „între cei doi”, dar cu reticență față de imixțiuni străine. E vorba și de o reală asimilare parțială a alterității în structura propriei persoane, fapt ce determină suferința doliului - ca amputare existențială.
  - ▶ M Buber a lărgit această problematică EU-TU în direcția relației persoanei cu divinitatea...și chiar în raportul cu animalele apropiate..sau cu alte ființări neînsuflețite.

-
- ▶ Pe parcursul sec XX, înainte și după constituirea unei psihologii specifice, problematica persoanei a persistat în agora culturală spirituală occidentală, orientând atitudini socio politice, așa cum a fost și **Declarația universală a drepturilor omului**; în care referința la respectarea demnității persoanei revine la tot pasul.
  - ▶ Deasemenea, au fost active mișcările doctrinare personaliste așa cum a fost cea franceză din jurul revistei Esprit și a lui **Mounier**, care comenta personalismul din perspectiva unei atitudini civice a intelectualului democrat, care cultivă valorile și spiritualitatea și trăiește responsabil...adică „șmiându-și,, prin decizie liberă, nu doar actele circumstanțiale, ci și destinul personal
  - ▶ „O similară atitudine față de necesitatea unei participări conștiente și angajate a persoanei la propriul destin, a cultivat și existențialismul francez. O fundare teoretică aparte întâlnim însă într-o lucrare a lui **Heidegger**,

-
- Dincolo de personalism, deschiderea în direcția unei psihologii antropologice (utile AE) datorează mult și seminalei lucrării lui M. **Heidegger, Ființă și timp** (1927); deși, autorul a protestat vehement întreaga sa viață împotriva unei interpretări alta decât cea strict filosofică a acestei cărți (Heidegger considera elaborarea sa ca o tentativă speculativă de a degaja infrastructura Dasein-ului, în calitate sa de ființă care-și pune problema "sensului ființei";. profitând de situația că, prin însăși existența sa...se desfășoară spontan o problematizare a ființei).
  - De fapt structura **Dasein**-ului pe care o etalează analiza lui Heidegger include într-o unică viziune, - atât ceea ce ar putea fi considerat ca structură esențială a unei persoane conștiente dialogale., cât și - polul individual actual al unei comunități culturale, ce dezbate spiritual și cognitiv.

-
- Pe urmele moștenirii lui Kant, Heidegger se străduie să dezvăluie infrastructura “condițiilor de posibilitate apriorice ale Dasein-ului” (uman), ce se exprimă prin “existențiali transcendențiali”.
  - Principalele coordonate ale edificiului Dasein-ului ar fi: - deschiderea luminoasă a Dasein-ului în direcția “faptului-de-a-fi-în-lume”..spre care-l proiectează propria ec-sistență...odată cu aruncarea sa în facticitatea unei cotidianități neautentice de preocupări (*Besorge*)....dar, cu posibilitatea unui *epoché* realizat de criza angoasei....ce induce o trăire „autentică,, (clipsă).. ce-i dezvăluie finitudinea (existența-întru-moarte) sub forma grijii..relevându-i fundalul temporalității.
  - Alți existențiali ar fi: - raportarea la situații, operarea cu ființări intramundane...existența împreună cu alții.

Existențialii Dasein-ului din Sein und Zeit – Heidegger

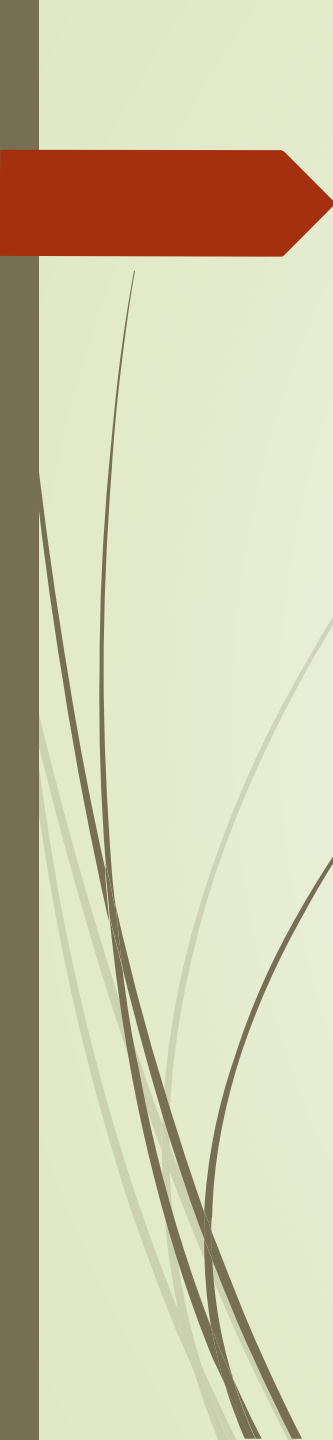

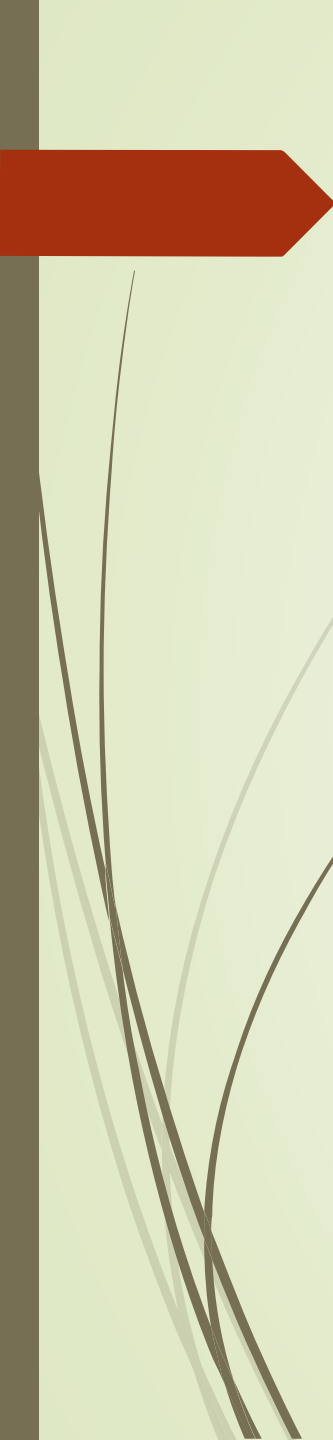
Heidegger nu comentează raportarea Eu-Tu, a intimității dragostei... și nici identitatea biografică a Dasein-ului

Nu e utilizat conceptul de persoană

-
- ▶ Deși viziunea *Dasein*-ului din Ființă și timp a orientat întreaga gândire filosofică a lui Heidegger, aceasta s-a orientat ulterior și spre noi orizonturi...autorul ajungând să vorbească despre "*Dasein-ul unui popor istoric*"...apoi... de fundarea (lumii umane) prin limbă... limbă care devine „gazda ființei,, (iar omul „păstorul” ei).
  - ▶ Mai târziu, Heidegger va comenta în poziția *Dasein*-ului o *tetradă* simbolică (pământ/cer/muritori/zei) ...dar cu păstrarea coordonatelor de bază ale *Dasein*-ului (deschiderea...a-fi-în-lume..._ec-sistența..).
  - ▶ Coordonatele analiticii *Dasein*-ului rămân și în prezent un set de idei germinative pentru abordarea existenței umane pornind de la polul său nemijlocit, dat, existent acum și aici, ca o realitate individuală: desigur, neignorând că această existență se desfășoară în lumea unei socio culturii istorice date, bazată pe logos, norme, valori și practici instituționalizate.

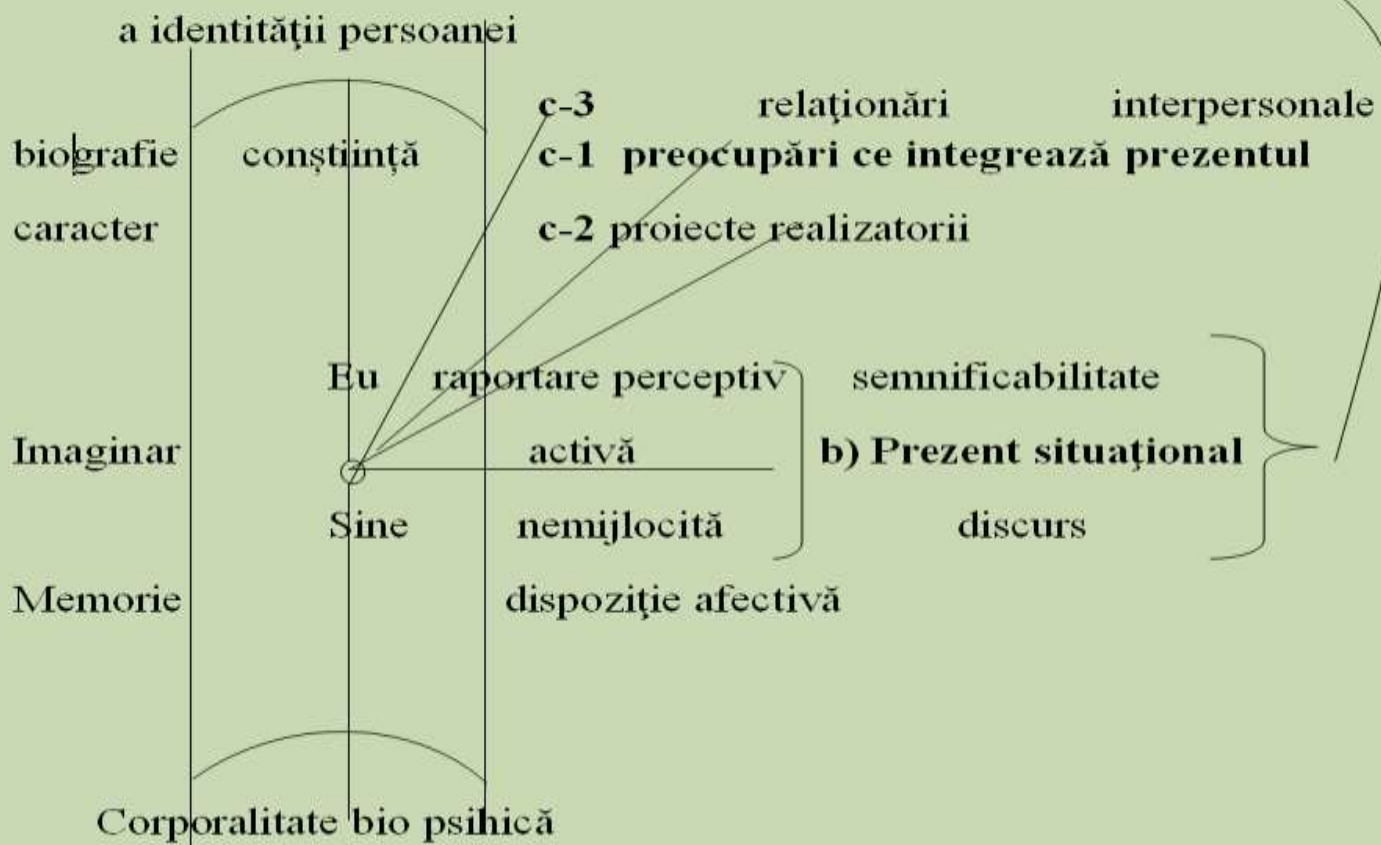
-
- ▶ Dacă se pune între paranteze faptul că analitica Heideggeriană a Dasein-ului e elaborată cu intenția explicită a unor prolegomene filosofico ontologice, multe din aspectele ei pot oferi importante sugestii pentru o psihologie antropologică.(fapt pe care AE l-a utilizat).
  - ▶ Astfel e, de ex., tema ec-sistenței Dasein-ului. Heidegger remarcă de la început că,.. însăși expresia ec-sistență trimite spre “ieșirea-în-afară-de-sine-a-ființei”, motiv pentru care o traduce în germană prin *Es gibt* (“Se dă”... *ființă*). Dar, principala sa observație și analiză se referă la **propensiunea spre viitor** a acestei ec-sistențe (a Dasein-ului), chiar la nivelul obișnuitei vieți cotidiene, ca preocupare (*Besorge*).
  - ▶ Vizarea continuă a viitorului, are însă ca punct de plecare structura trăirii situațional-actuale a lumii, ce se prezentifică în prezent (sub formă de ființări ustensilice sau simplu prezente); **actualitate** la care, Dasein-ul se raportează prin: situare afectivă.. comprehenșiune și.. comunicare.

-
- ▶ Odată cu trecerea spre autenticitate a Dasein-ului „aruncat în lume„ - în urma crizei introdusă angoasă (ce pune Dasein-ul în fața neînțelegerii), el înțelege condiția sa finită de „ființă într-o moarte„, dimensionându-se prin conștiință (a culpei) – Gewissen.
  - ▶ Dimensiunea autentică a **ec-sistenței**, ca hotărâre și proiectare (antemergătoare..în viitor) prin posibilitățile de a fi cele mai bune ale sinelui, scoate acum în relief și mai pregnant structura temporală a Dasein-ului (persoanei), constând din trei ekstaze: viitorul, prezentul și trecutul.
  - ▶ Acest evantai al temporalităților presupune deci, în elaborarea Heideggeriană, și fundalul finit (de muritor) al Dasein-ului (persoanei), ce ecsistă între naștere și moarte,... Fundal pe care-l resimte ca durată a amintirilor persistente.

-
- Rezumând: Referința la actualitatea preocupărilor zilnice ale Dasein-ului, la situațiile problematice nemijlocite trăite acum și aici, în **prezent,(a)** trimite structural la înscrierea acestora în proiecte și clarificări existențiale de durată ancorate în viitor (b) (implicând, desigur, dinamica relaționărilor).
  - Iar o astfel de perspectivă, aduce în scenă fundalul din care emerge „hotărârea existențială,.. *Da-sein-ul* fiind resimțit ca derulându-se „între naștere și moarte,, ca durată mneștică ce implică trecutul (c), ca **identitate** capabilă de mutația spre autenticitatea hotărârii (a clipei).
  - Existență identitară, ce ne trimite spre tradiționala structură integratoare a persoanei, ce se profilează ca o durată mneștică, biografic-caracterială .
  - **Analitica Dasein-ului se poate conjuga astfel fertil cu tradiția occidentală a personologiei, redimensionată ca identitate biografico-caracterială, ce există într-o lume umană, sprijinită pe trei instanțe temporale (a/,b/,c/).**

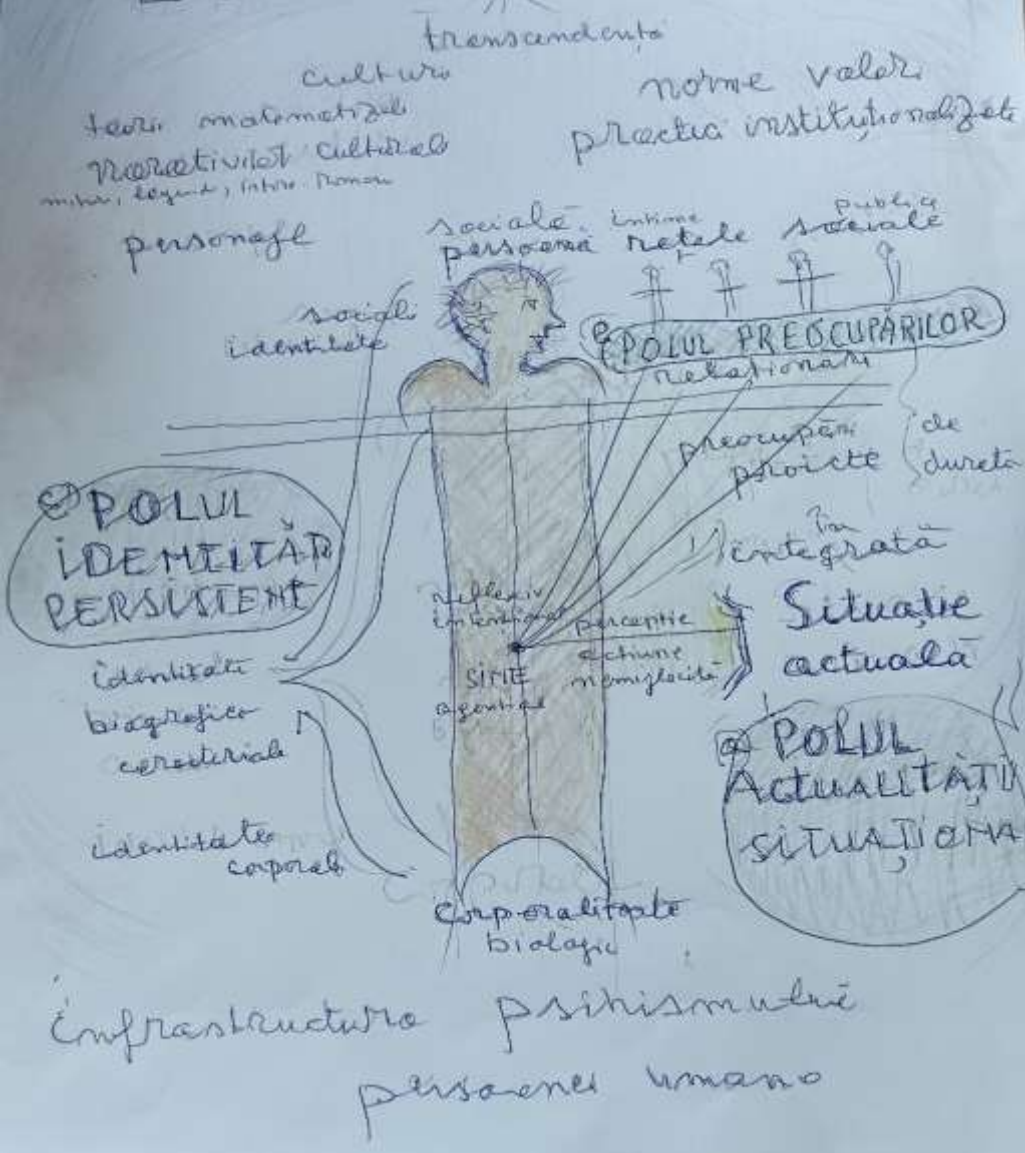
a) Durata biografico caracterială

c) integrat în

-
- **Dasein**-ul a fost conceput de Heidegger, explicit ca rupt de tradiția psihologiei antropologice,...deci.. fără de trup și relaționări concrete..fără de naștere..iubire și ură efectivă...calitate de părinte și cetățean, de om angrenat în dialoguri și dispute, fără angajări în direcția transcendenței sacrale..fără de extaz și metanoia...
  - Pe de altă parte, tradiția comentării **persoanei socio valorice** trimite tradițional spre transcendență valorică; fără a ignora însă parametrii psihismului aflați în corelație cu viața cotidiană, marcați de „individuație„...precum și deschiderea spre integrarea sa într-o comunitate socio culturală istorică data.
  - Socio cultură care, în cadrul unei umanități istorice, în calitate de ca „LUME UMANĂ„, se bazează pe logos (limbaj discursiv critic, operând cu entități fictive) ce susțin narativități colective și teorii cognitive fundamentatoare; și care, organizează rețelele sociale prin practici instituționalizate, ghidate de norme și valori
  - Demersul AE și LT presupune o viziune supra persoanei, care ține cont atât de perspectiva persoanei cât și de analitica Dasein-ului.

LUMEA UMATILOR

CONCLUZII

- ▶ Terapia analizei personale biografice s-a constituit ca un demers original, în mijlocul unei ample moșteniri teoretico doctrinare privitoare la psihismul persoanei umane, pe care o îmbogățește original. Ea se alimentează conceptual și din tradiția filosofiei fenomenologico existențialiste (germane) (Scheler, Heidegger etc).
- ▶ Pe de altă parte, această orientare se conjugă în mod fericit și cu mai recente tendințe ale psihologiei persoanei, care în ultimele decenii dezvoltă o amplă psihologie narativă a persoanei (McAdams).
- ▶ Ne plasăm, deci, într-un loc de sinteză originală, aparte, în desfășurarea doctrinară și de practică terapeutică a psihologiei antropologice.